

ספר מנחת חינוך - מצוה כד - אות א

מבואר בר"מ פכ"ז משבת ה"א, וכן דעת כמה גאונים, דתחום של שנים עשר מיל הוא לאו שבתורה וחז"ל גזרו על אלפיים אמה, אבל דעת כמה גדולים כמו שמביא הרב המחבר לקמן דבתחומין אין איסור תורה בשום ענין רק מדרבנן, ואין להאריך, עיין סוף פ"ק דעירובין בבעל המאור ומלחמות [ה' ע"א מדפי הרי"ף] וברא"ש [אות כ"ד] ובאחרונים, ובמקום שהראשונים והאחרונים האריכו אין דרכי להאריך בחיבורי זה, רק קצת הערות. והנה לאו זה נמנה לאו בפני עצמו ואינו בכלל לאו דלא תעשה כל מלאכה [מצוה ל"ב], דהלאו דמלאכה הוא רק באותן אבות מלאכות שנמנו במשנה שבת ע"ג ע"א שהיו במשכן, ועל לאו דמלאכה במזיד הוא סקילה וכתב ובשוגג חטאת כמבואר שם [קנ"ג ע"ב], והלאו הזה לשיטת הר"מ וחבריו הוא גזירת הכתוב, דאינו מלאכה רק לאו בפני עצמו, ועל לאו זה לוקין ארבעים, עיין ר"מ והרב המחבר כאן, ואין בו מיתת בית דין ולא כרת ולא חטאת רק לאו דמלקות, וכן הוא בסנהדרין ס"ו ע"א, ע"ש. ודע דאף דעושה מלאכה בשבת חוץ ממה שעובר על לא תעשה עובר ג"כ בעשה דתשבות, עיין ש"ס [שבת קי"ד ע"ב] ור"מ כאן פ"א ה"א דמנה עשה בפני עצמו לשבות בשבת, וכתב שם דכל העושה מלאכה בשבת ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה, זה דוקא בהמלאכות שהן נכללות בלא תעשה כל מלאכה נכללות ג"כ בעשה דתשבות, אבל לאו זה דאינו מלאכה כלל ולא נכלל בלאו דמלאכה רק הוא לאו בפני עצמו אל יצא, אינו עובר רק בלאו הזה ולא בעשה דתשבות, כיון דאינו מלאכה אינו מבטל עשה דתשבות. זה מבואר ברשב"א יבמות ו' ע"א גבי לאו דמחמר בד"ה ונגמר מהכא, שהקשה הא שבת עשה ולא תעשה, ותיירץ בשם מורו דבמחמר ליכא עשה דמסתמא תשבות אינו אלא מאבות מלאכות, ועי"ש שתירץ עוד תירוץ ובתוס' שם ד"ה ניגמר, עכ"פ לדעת מורו כמו דבמחמר ליכא עשה כיון דאינו מאבות מלאכות, הוא הדין לאו זה דתחומין כיון דהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכות אינו רק לאו ואינו עובר בעשה. ודברי מורו הנ"ל מובאים כמה פעמים בחיבורנו.

ספר מנחת חינוך - מצוה כד - אות יג

[יג] ומבואר בסנהדרין נ"ח ע"ב דגוי ששבת חייב מיתה, וכן פסק הר"מ פ"י ממלכים ה"ט, ואם שבת מכל המלאכות רק הלך חוץ לשלש פרסאות, זה תלוי במה שכתבנו למעלה [אות א], אם נאמר דגם בלאו הזה עובר בעשה דתשבות, א"כ אם הולך חוץ לשלש פרסאות הוי כאילו לא שבת, דתשבות קאי ג"כ על זה ואם עובר על זה לא שבת, א"כ גבי בן נח דכתיב [בראשית ח', כ"ב] יום ולילה לא ישבותו לא עבר על הלאו דבאמת לא שבת, דישראל כהאי גוונא עבר על עשה דתשבות, אבל לדעת רבו של רשב"א דאלאו זה לא עבר בעשה, רק הוא לאו בפני עצמו, אבל מ"מ שבת, א"כ בן נח ששבת חוץ מזה חייב, דעבר מ"מ על לא ישבותו והוא שבת, דגם בישראל [לא] הוי עבר על עשה דתשבות דהוי שבת, א"כ בן נח חייב, וכן מחמר לשיטה זו:

חמדת ישראל

מדרש רבה בראשית - פרשה יא פסקה ז

(ז) ר' יוחנן בשם ר' יוסי בר חלפתא אמר אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה שנאמר (בראשית יב) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו' אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת שנאמר (שם לג) ויחן את פני העיר נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום ירש את העולם שלא במדה שנאמר (שם כח) והיה זרעך כעפר הארץ וגו':

תלמוד בבלי מסכת יומא דף כח/ב

אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקלי וגו' אמר ליה רב שימי בר חייה לרב ואימא שבע מצות הא איכא נמי מילה ואימא שבע מצות ומילה אמר ליה אם כן מצותי ותורתי למה לי אמר (רב) [רבא] ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורת אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה:

קול אליהו על בראשית פרק כו פסוק ה

בפסוק (שם כו. ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתיו וגו' הנה מהפסוק הזה דרשו חז"ל במס' יומא (דף כ"ח) דקיים אברהם אבינו ע"ה אפילו ערובי תבשילין ע"ש. ובהשקפה הראשונה יפלא מאד היכן מרומז במקרא ערובי תבשילין, וי"ל דהגירסא הנכונה היתה קיים אברהם אבינו אפילו ערובי תחומין: הגהה ט) עיין בשו"ת הרשב"א ח"א ס' צ"ד דמביא שם ג"כ הדרש של חז"ל בלשון הזה עקב אשר שמע אברהם וגו' קיים אברהם אבינו אפילו ערובי תחומין עכ"ל ע"ש: והדרש הזה נרמז יפה במלת עקב, מפני שעל ידי ערובי תחומין אדם דש בעקביו חוץ לאלפים אמה בשבת, אך שבעל הדפוס השני כתב שתי המלות ערובי תחומין בראשי תיבות כזה ע"ת והמדפיס השלישי דמה וטעה שהראשי תיבות מרמזים על עירובי תבשילין וכתב הטעות באר היטב. (תולדות אדם, שו"ת אית רענן ח"ב): הגהה - עי' במהר"ץ חיות על הגמ' יומא שם, ופלא שלעיל על מאמר חז"ל כדת של תורה מביא בשם הגר"א וכאן מביא זאת בשם חיל' שלו. (המגיה):

ספר פרי צדיק פרשת וישלח - אות ח

אם תשיב משבת רגלך וגו'. ודרשו (עירובין נב ע"ב) על איסור תחומין. ויש להבין דהא תחומין אפילו למאן דאמר דאורייתא הוא רק באיסור לאו ולמה בחר הכתוב דוקא להתחיל בקדושת שבת בזה יותר משאר מלאכות גמורות והוה לו לומר מעשות חפצך וגו'. וכן על פסוק ויחן את פני העיר דרשו בבראשית רבה שקבע תחומין מבעוד יום ועל זה אמרו יעקב שכתוב בו שמירת שבת כו', יש להבין גם כן למה נכתב על יעקב שמירת שבת בתחומין. גם באברהם אבינו ע"ה שנרמז בו שמירת שבת לגירסת הרשב"א בתשובות ובספר האשכול דגרסי (יומא כח ע"ב) קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תחומין כו', ונרמז בלשון הכתוב עקב אשר שמע אברהם שמלת עקב מרמז על מצות תחומין שהוא בהלוך רגלים בעקב גם בזה אינו מובן למה רמז דוקא מצות שבת בתחומין. ואם ירצה לרמז לרבותא שאפילו מצוה קלה דרבנן שמר דסבירא ליה תחומין דרבנן היה לו לרמוז מצות דרבנן קלות מזה ושלא באיסורי שבת דחמירי.

ספר שפת אמת - בראשית - פרשת וישלח - שנת [תרנ"ט]

איתא במדרש יעקב שכתוב בו שמירת שבת ויחן את פני העיר שקבע תחומין ירש את הארץ שלא במדה ע"ש. הענין הוא כי בשבת צריכין לקבוע מקום שביתה דכתיב ביני ובין בני ישראל אות הוא. וכתיב שבת לה' בכל מושבותיכם. וכ"כ לדורותם. כי המקום והדירה של איש ישראל מאיר שם הארת הקדושה בשבת לכן ע"י קביעת תחומין חל החן והארת השבת בעיר:

והנה אמרו חז"ל אין הברכה שורה בדבר המדוד ומנוי. כי כל המדה והשיעור הוא מצד הטבע. והברכה היא מן השורש שאין בו קצבה ושיעור. לכן השבת שבו שורה הברכה ניתן רק לבנ"י. והשבת צריך שמירה כמ"ש ושמרתם את השבת. והתחומין שהם להבדיל שלא יתפשט הארת השבת לחוץ מן המקום שמוחד לאיש ישראל. שורה בו הברכה. שמטעם זה הברכה מתפשט אח"כ במדה ושיעור. כדי שלא להתפשט לחוץ. כמ"ש ראה שאין רשעים כדאי להשתמש באור והבדיל בזה שגנוז בתוך הטבע. ולכן יעקב שכתוב בו שמירת שבת ניתן לו הארץ שלא במדה. וכן איתא ביצחק שאומד זה למעשרות ה'. שהמדה שהוא לצורך המצוה. אדרבא הוא הכנה לשרות בו הברכה כנ"ל:

ספר פרי צדיק פרשת וישלח - אות ח

אך הענין הוא דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ב סג ב) אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ממקומו תנינן מההוא מקום כו', ורזא דמלה ברוך וגו', ממקומו כו', ודא איהו רזא דכתיב, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. כי זהו השורש של קדושת שבת בזמן להיות גם המקום מקודש מצד פריסת סוכת שלום.

ספר שם משמאל - פרשת וישלח - שנת תרע"ה

ויחן את פני העיר. במד"ר (פ' ע"ט) נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום, הדא

אמרה ששמר יעקב את השבת קודם שניתן. ויש להבין למה נכתב דוקא במקום זה. ונראה עפ"י מ אשר חכמים הגידו כאשר ארץ ישראל בשפל המצב היא צריכה לצדיק גדול שיגביהנה משפל מצבה. והנה אז קודם ירושה וישיבה בודאי לא היתה א"י כ"כ במרום המעלה, ותדע שהיתה פטורה מתרומות ומעשרות, ובודאי כשנכנס בה יעקב הגביה אותה במדרגה גבוהה ממה שהיתה קודם שנכנס בה. ויש לומר שנסתייע משבת, כי צורת שבת שהעולם שב למקורו, כידוע מענין עליית העולמות שבשבת, ובאור החיים שהעולם לא נברא להתקיים אלא עד יום השבת ובשבת שבה כל הבריאה למקורה וחזרה ונתחדשה להתקיים עד השבת הבא וכן לעולם, ובאשר צורת שבת היא עליית העולמות ע"כ נסתייע יעקב בשמירת שבת להגבהת א"י, ע"כ נכתב זה כאן:

ספר שפת אמת - בראשית - פרשת וישלח - שנת [תרמ"ח]

במדרש ויחן את פני העיר שבא ע"ש עם חשיכה וקבע תחומין וכו'. ויחן משמע שהוא הביא המנוחה כי הארת שבת תליא בשומרי שבת. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל כאשר חכמים הגידו שקונין שביתה בע"ש ביהש"מ. א"כ השבת נקנה ע"י הקבלת שבת בכניסתו. ונראה לבאר הענין ע"פ מאמרם ז"ל אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנוי ואני מבקשה ליתנה לישראל לך והודיעם. ואין מובן הלשון מבקש ליתנה והלא נתן לנו את השבת. רק הפי' שזה עצמו כח השבת שבני ישראל הם כלים לקבל המתנה טובה זו שא"י להתגלות רק בשבת קודש. ובכל שבת ושבת הוא מתנה חדשה. וצריך האדם להכין עצמו ולידע להיות מוכן לקבל מתנה זו מאור הגנוי. לכן מבקשין בכל שבת והנחילונו כו' שבת קדשך. כי הגם שבכלל נתן לנו השבת. אבל יש שבת פרטי בכל שבת ושבת וצריכין לקנות שביתה זו בכניסת היום והוא ענין קבלת שבת:

ספר שפת אמת - בראשית - פרשת נח - שנת [תר"נ]

במד' תאבד דוברי כזב כו' ואני ברוב חסדך כו' ע"ש. פי' הנהגת הטבע צריכין לידע כי הוא רק בכח שלמעלה מהטבע והש"ת הליבשו בהטבע. אבל דור המבול שהחזיקו בכח הטבע נקראו דוברי כזב כאשר שמעתי מפי מו"ז ז"ל. כי אמת הוא מה שקיים לעולם ודבר שיש לו הפסק נק' כזב כדאיתא בלשון חכמים מעין המכזבין מימיו כו' ולכן הנהגת הטבע נק' דוברי כזב. אך צדיקים מתדבקין גם בטבע בחיות הפנימיות שהוא מחי החיים וע"ז נאמר אבוא ביתך. דכ' מה רב טובך כו' צפנת כו' פעלת כו' נגד בני אדם. פי' שגם בעוה"ז נמצא גנוי וצפון כח אלקות. ועיין בזוה"ק בראשית מזה בפסוק ויכלו. וכ"כ שער החצר הפנימית יהי' סגור כו' ביום השבת יפתח. וזהו הפנימיות הוא בכל מקום רק שהוא סגור וגנוי לצדיקים וזה נמסר לבני ישראל ביצ"מ שהוציאנו מן הטבע. וזהו הענין כפל השבח שהוצאתנו ממצרים ופדיתנו מבית עבדים. וכ"ה בתורה הפודך מבית עבדים. פי' כמו שיש עבדות ושעבוד לאדם כן המשוועבד ומקושר אל הזמן והמקום אינו בן חורין. אבל בני"י. הרים הקב"ה אותנו שלא להיות משועבד אל הזמן והמקום. והוא עיקר החירות ומתגלה בש"ק כדאיתא פורס סוכת שלום עלינו א"כ מתעלין בני"י להיות בצילו ית'. וגם זה בכלל אבוא ביתך. וכ' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי א"כ יש לכל איש ישראל מקום מיוחד בש"ק שקונה בו שביתה ולכן כתיב לעשות את השבת לדורותם שנשתנה דירות בני"י בש"ק. ובני ישראל הם דומין לבוראם כמ"ש מקום אתי דרשו חז"ל הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו כן איש ישראל אינו משועבד למקום אבל בכחו למצוא לו מקום שביתה. ולכן הוא יום מנוחה כמ"ש ופדיתנו מבית עבדים [נוחג הסוכות הוא זכר לזה לכן כתיב למען ידעו בסוכות הושבתי פי' כשהוציאנו ממצרים הרים אותנו להיות לנו ישיבה מיוחדת להיות מובדלין ממצרים הטבע והגשמיות לחסות בצלל דמהימנותא] למען ידעו דורותיכם מלשון דירה:

ספר שפת אמת - בראשית - פרשת וישלח - שנת [תרל"א]

באוה"ח כי חנני כו' וכי יש לי כל. כתב כי ע"י המתנה לא יחסר ע"ש פי' מכל כל. והפי' כי לכאורה כל יותר מרב שאמר עשו. אך איך יוכל אדם לומר כל והרי כמה דברים הי' שלא הי' לו. אך מי שדבוק בשורש עליון מה שיש לו הוא בחי' כל. כי כל דבר יש בו נקודה חיות מהש"ת ונקודה זו כלול הכל כמ"ש במדרש הכל בחזקת סומא כו' גבי הגר שמצאה הבאר ע"ש. והפי' שבכ"מ יש הכל ממש ע"י שיש בו חיות מהש"ת וזה שנק' ה' שלום שכל נקודה מכח הש"ת נמצא שם הכל. ועי"ז מי שמדבק כל דבר בשרשו יש לו הכל ואין חילוק אם יש לו רב או משהו. וזהו בחי' שבת שכל חפצך עשויים ואין חסר כלל כי הוא שלימות הכל. אבל עשו אמר רב והוא הרבוי שבא מכח האדם. כי מה שבא בכח ה' הוא אחדות ושם נמצא הכל. וז"ש ז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט מכל חיי עוה"ב ומכש"כ חיי

עוה"ז כו' ופי' שעה אחת הוא כנ"ל להיות הכל באחדות דבוק בשורש עליון. ולכך אמר יעקב יש לי כל והבן:

ספר שפת אמת - בראשית - פרשת ויצא - שנת [תרל"ו]

ופרצת ימה וקדמה כו'. דרשו חז"ל על פסוק והאכלתיך נחלת יעקב אביך המענג שבת נותנין לו נחלה בלי מצרים. דאיתא שם שדי שאמר לעולמו די שהיתה מתרחבת והולכת בלי שיעור. והצמצום הי' עבור הרשעים שאינם כדאי להשתמש כו'. כמ"ש חז"ל שלכך גנו אור הראשון כו'. נמצא כל גבולי ארץ מתבטלין להצדיק. כמ"ש שהמלך פורץ גדר ואין מוחין בידו. כי הצדיקים מקיימין העולם. ולכן אין המצרים עומדין בפניהם. ובאמת זה ניתן לכל איש ישראל. אך ע"י שפנימיות האדם מתלבש בגוף מזה בא הגבולים. וכפי התפשטות כח הנשמה בגוף נאמר כי ירחיב ה' את גבולך כו' כמ"ש במ"א. ולכן נאמר והאכלתיך כמ"ש שהכל מוכן ואין לנו פה לאכול. לכן אכילת שבת מצוה כי הוא מתקן הגוף ובה לנחלה בלי מצרים כנ"ל:

ספר שפת אמת - בראשית - פרשת ויצא - שנת [תרנ"ב]

איתא בגמרא המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים והאכלתיך נחלת יעקב כו' ופרצת ימה וקדמה כו'. הענין הוא מה דכתיב הארץ אשר אתה שוכב כו' קיפל הקב"ה כל א"י כו' והוא שורש הנקודה אבן השתי' שהוא שורש כל העולם ויעקב אבינו ע"ה שהוא אדם השלם שהכל נברא בשבילו זכה למקום היסוד שהכל תלוי בו. וכתוב לך אתננה ולזרעך נמצא שיש גם לכל איש ישראל חלק בזו המתנה. וזה נתקיים בשבת קודש דכ' ז"ל מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ולכן כתיב בשבת אל יצא איש ממקומו מכלל ששבת נותן לאיש ישראל מקום. ואא"ז מו"ר ז"ל אמר כי זה ניתן בקבלת שבת. לכן צריך כל אחד לקנות שביתה בכניסת שבת. וכך נשאר לו כל השבת דכן הלכה דקנין שביתה בביה"ש עכ"ד ז"ל. וכמו דאיתא ביעקב קפץ הר המורי' כו' כמו כן ממש הוא בחי' נשמה יתירה הניתנת לבנ"י בשבת. וע"ז כ' פורס סוכת שלום עלינו כו' ועל ירושלים. וכפי מה שבני ישראל משתוקקין להתדבק בשורש הקדושה וכל מגמתם להתדבק בשורש וזה פי' מענג את השבת שעיקר השמחה שלו לשבות ולחזור למקומו ושרשו כרצון הבורא ית' נתקיים והאכלתיך נחלת יעקב. והאכלתיך הוא שיהי' נבלע בדמינו. כמאכילו לתוך פינו. וע"ז מבקשין והנחילנו כו' שבת קדשך. שהגם שניתן לנו השבת מכל מקום הרצון שיהי' לנו דביקות. ושיתערב הקדושה של השבת בנו להיות מעין נובע ואז נשאר קיים גם בימי המעשה רשימה מקדושת השבת כנ"ל:

משם ונפנין וקשה מה קש" כיון דתחומין דרבנן י"ל דאחתי לא מיקן תחומין ואפי' שלש פרכאות מה"ס מותרין הן לזו קוש"י ה"א כיון דבקרא מפרש סב"י מהלכין בתחנה יותר מאלפים ש"מ ויזכי לרפיין כיוצאי העיר דמי ויש לכן תחומין המפורשים בחמדה אליבא דר"ע ור"מ ור"ח וכו' ודאי מיייהו נשמע לרבנן עכ"ל:

והנה לכא"ו י"ל להעיר על רבינו הגדול ז"ל אחיז לא חזק דבריו וע"כ אין הווכח מלך דג' פרכאות הוי לכ"ע מה"ס ומהו הרא"י דכיוצאי העיר דמי דז"א דברי א"י דתחומין אלפיים הוא דרבנן רק תחומין י"ב מיל הוא דאורי"י א"כ מהני עירוב לתחומי י"ב מיל וא"כ א"ר כלל דדינא כיוצאי העיר דילמא הניחו שרי"ת א"ז נכרא"י ה"א ע"כ לר"ע ודעימו דתחומין ב' אלפים דאורייתא וא"כ הכא דה"י ג' מיל לא ה"י ע"כ ע"י עירוב וע"י בריטב"א ז"ל ש"כ דאמת דהקוש"י מר"ע ומרבנן כיון דר"ב מיל עכ"פ מה"ס ה"ס אך לכא"ו לע"מ הרמב"ן ז"ל דנט בתחומין י"ב מיל מהני עירוב מוכרח סהרא"י רק תחומין אליבא דר"ע ואין מחאן שום הכרע שנתנו בנת' דילן ג"כ ד"ז דר"ב מיל הוי דאורי"י אפי' לרבנן וע"י במנ"ח שנתקן בזה אמנם לפיכך כיון שרבינו הרמב"ן ז"ל לא דיבר מזה כלל נלעג"ד דסובר דהכא ל"ש לומר דכל ישראל יערבו בכל שבת שיה"י דירתם הון לתחנה ישראל כיון דהענין ה"י חוסף עליהם ונקבע מהש"ס שיה"י זה מקומם ל"ש לומר דכל המחנה יעשו בכל שבת מקום דירה שלהם הון לתחנה מקום שנפנין. וברי אורב"ה מקום שנפנין ה"י לירך להיות הון לתקומם לכן ל"ש עירוב כלל לכן שפיר י"ל דהרא"י הוא אפי' א"י דרק י"ב מיל הוא דאורייתא רק שאין הכרע מזה לתחומין י"ב מיל ד"ל דכוונת ר"ח דמדור"ע נשמע לרבנן כנלעג"ד כדור כטונת הרמב"ן ז"ל [אמנם כן לפ"ז יתעורר בחוקה קשות האחרונים ז"ל דמוכחי"ן זו מוכח דאפילו לרבנן דתחומין דרבנן מ"מ בתחומין דר"ב מיל מודים בהם מה"ס דא"י דלרבנן ליכא תחומין דאורייתא כלל והוכחה רק מר"ע א"כ למה הוסיף ר"ח דקוש"י ונתן כשן נפנין וכו' אין נפנין אלא לאחוריהן ה"א אפי' א"י דנפנין ב"חזו לר שר"ט. מ"מ האנשים אשר דירתם בתוך המחנה ויש להם לכל לר' מיל מה י"ה עשין בשבת כיון ש"ס להם לכל לר' ששה תחומי שבת ומוכח מזה כד' הריטב"א דר"ח מקשה בין לר"ע ובין לרבנן דרק י"ב מיל הוא דאורייתא ולכא"ו עלה בדעתי עפ"מ דמבואר בזימא דזה שהאור"י לפנות ה"י שוש בעבור שהאור"י שהוא להם הקולקל ולפ"ז י"ל לפ"מ שדרשו חז"ל דרק מקלט העם דיברו אותן סב"י ממתי מדבר וזה ה"י כב"י בשנת הארבעים ללי"מ א"כ אין הוכחה כ"כ ד"ל דאותן האנשים ה"י דרין בתוך התחומין כיון דה"י להם לפנות לידתן ג"כ ולכן מוכרח הגמ' להביא דברייתא דלא היה נפנין כ"א לאחוריהן וא"כ אף שלא ה"י בזה אלא מיעוט מישראל מ"מ אא"ל דטלס שחטאו היה דרים בתוך התחומין האחרונים. ועפ"ז י"ל ק"מ הכרח לר' הרמב"ן ז"ל דקשות הגמ' רק לר"ע דתחומין דאורייתא אך באמת המע"י ה"סב בסוגיות הש"ס נראה דאחר הטעם טלס אצרכו לפנות וכ"כ באור החיים עה"ט כפ' תתק בקרא ונפנינו קלה בלחם וגו' ואין להאריך בכאן יותר]:

מקרא זה דגם לילה בכלל אזהרה משא"כ תחומין למ"ד תחומין דאורייתא וליף להו מאל יא"א איש ממקומו ביום השביעי דילמא דוקא יום הוא בכלל האיסור ולילה אינה בכלל הואו אזהרה גדולה בשלמא מחזר כחוד בכלל מלאכה בחמדה וכן הבשורה לר"י דס"ל לללו יולא"ת י"ל כיון דכתיב ל"ת אש וגו' ביום השבת ותיבת שבת כולל גם לילה כיון דדרכין דלילה כוללם ג"כ בכלל שבת משא"כ תחומין דכתיב בהד"י ביום השביעי מניל למירדס אזהרה מיוחדת מ"מ המכילתא דהוא אליבא דר"י ור"ע דס"ל דלירך אזהרה ללילה דאסור במלאכה א"כ יקשה מאד על תחומין מניל אזהרה ללילה לכן נראה לר"ע ז"ל דוישבתו ביום השביעי דכתיב בקרא קאי על תחומין ובין רחוק דקרא קורא לתחומין ג"כ שביעה ממילא אמרינן דבקרא ויום השביעי שבת לר' חלקך דמרבין מני' לילה גם תחומין בכלל דגם הוא בכלל שביעת שבת ועפ"ז לר"ע נראה דס"ל דתחומין ה"י עול"ת [ובדרך פלפול י"ל בזה מה שנקאו הראשונים על שיטת הרי"ף ור"מ ז"ל כירושלמי דתחומין י"ב מיל דת' א"כ אחיז אמרינן כפ' מי שהשך (דף קנ"ג ע"ב) דאיכא מילול שבת בדבר שא"ז כרת תחומין ואליבא דר"ע דוקא ה"א ג"כ לרבנן תחומין דאורייתא ב"ב מיל ולהג"ל י"ל כיון דקמני חילול שבת ע"כ דהוא דבר שמתלל בזה את השבת וזה רק כמה שמתאר באזהרתו שבת דזה זמן שאם עובר ה"י מחלל את השבת ולפ"ז שפיר אמרינן תחומין ואליבא דר"ע לשיטתו במכילתא דלירך אזהרה ללילה וא"כ ע"כ דתחומין היא בכלל שביעה דקרא וי"ל דכוונת התנא על תחומין משא"כ להאמיר אף דס"ל דר"ב מיל הוא איסור תורה ונשקיל מאל יא"א איש ממקומו ש"מ א"כ שאם עובר ה"י בכלל מחלל את השבת וקרא דוישבתו העם ביום השביעי קאי על הולאה דג"כ דרש"י מהאי קרא והבין טיב"ב כי קארטן ולירך עוד לע"י ככ"ז ורשמ"י רק להעיר לבב הצע"י:

ב] ומה שפס"ה הג' בעל מנ"ח ז"ל לרבר פשוט דלמד תחומין דאורייתא ה"ה ה"א דקיי"ל דהולך הון לתחום א"ל אלא ד"א הוא ג"כ דאורייתא ולוקה ע"ז ועיי"ש מה שהאריך בזה בחקירות וספיקות ועמד לנגדו ה"א דהיתר ר"ג לעדי קה"ח לילך תחום שבת לכל רוח ולא פ' כלום כיון דמבואר במשנה שעל מהלך לילה ויום מתללין את השבת אבל באמת לא ה"י לפניו ד' הרמב"ן ז"ל כתי' עירובין (ר' מ"ג) ד"ה וגדולה מזו שכתב באמת להוכיח מהך דר"ג דאפי' למ"ד תחומין דאורייתא מ"מ אינו אסור אלא בהולך כל התחום באיסור ה"א בלתי"ה אינו עובר כלל וה"א דאמרינן דאין לו אלא ד' אמות הוא רק מדרבנן עיי"ש שהאריך בזה וכ"כ מד' תחום ישינים יומא (דף ס"ז) שלא קש"י להו אלא משום שחזר שני מילין וא"כ למ"ד תחומין דאורייתא ה"י הולך עמה מחוץ לתחום באיסור וע"ז סו"ר"כנו לפ' דבחמדה ליכא תחומין דאורייתא לר"ה דוקא במתחזק ממקום שבותתו מתחילת היום בזה תחומין דאורייתא אבל ע"ז שתיקן ר"ג ש"ס אלפיים לכל רוח לכל היוצא ברשות מזה ל"ק להו כלל דאל"כ מה תרנו בזה אחתי קש"י על תקנת ר"ג דמבואר דיכול להלך אפי' להולאה ממקום זה אלפיים אמה ותקנה זו כדאי אח"י אפי' למ"ד תחומין דאורייתא וע"כ כ"ל וכו' האר"ט עוד ככ"ז ואכ"מ:

פד] מצוה ש"כ. הוהיר מפניש הגורים על החטא ולהעביר הדינין עליהם ביום השבת וכו' וע"י בחיך ש"כ דאם הכ"ד עברו ע"ז והענישו בשבת מי שח"מ כ"ד חייבין סקילה מלך חילל שבת וע"י במנ"ח ש"ס מ"ט בזה ואני מסויק לדינא א"ס יש עליהם חיוב מלך רוחה ג"כ כיון דלפי האמת דגלי קרא דמיסת כ"ד א"ד שבת א"כ ה"י יש לו ח"י שעה לחיות עוד ולא גרע מנוסם ביר"ש כיון דלא מחטו סימטס חייב ההורג ה"ה זה וכפ"ק דעירובין מדמי המגשה לר"י גוסס ויולא להרוג עכ"פ נראה דלא גרע מנוסם ביר"ש דאפי' דח"מ עפ"י תורה מ"מ היום א"ז להמית אותו ולא מנע"י לפמ"ש הפרמ"ג ז"ל כס"י ש"ס בא"א סק"ד דמתללין עליו את השבת מה"ס א"כ נראה פשוט דההר"ג נשבת נהרג עליו אך אפי' לפמ"ש

והנה בהגהות שכתבנו על ספר מנ"ח הארכנו הרבה בפרטי דינים אילו ולפלפל בדבריו ז"ל ואכ"מ אך ש"י הערות א"ס בזה. א' מ"ס בראש דבריו לרבר פשוט דלפ"ד מורו של הרשב"א ז"ל ה"ה בתחומין ליכא עשה דשבתון כיון דא"י אלא לזו והוא מד' המנ"ח ז"ל כתבנו כח' שא"ז ברור דהנה באמת בתיקן מבואר אחר האזהרה דאל יא"א איש ממקומו ביום השביעי וישבתו העם ביום השביעי נראה דקאי על השביעה מלאכה זו ובין שכן לר"ע דס"ל דתחומין דאורייתא ואמרינן דאל יא"א א"כ נראה דתחומין נכלל בשביעה דקרא אך זה חלי' בפלוגתא רש"י ותוס' שיל"ה פ"ק דעירובין א"י דרשינן הולאה ג"כ מהך קרא או רק תחומין אמנם נראה להעיר בדבר חדש עפ"י דמבואר במכילתא פ' יתרו דלירך קרא שגם לילה הוא בכלל אזהרה ומלאכה שבת מדכתיב ויום השביעי שבת דרשינן לילה ג"כ וע"י בז"ת רש"ן בילקוט מ"ט בזה ומעשה לכאורה ז"ד עשה ונכלל בכלל מלאכה ושביעה דקרא ושפיר מוכח